

EXÀMENS DE MESTRATGE DELS PINTORS DE VIDRIERES DE BARCELONA AL FINAL DEL SEGLE XVIII

○ SILVIA CAÑELLAS I MARTÍNEZ
UNIVERSITAT DE BARCELONA

Introducció

En el transcurs d'una recerca documental sobre les vidrieres de la Seu de Barcelona, em vingueren a les mans un seguit de documents, fins ara inèdits, sobre els exàmens de mestratge dels pintors de vidrieres del gremi de Sant Lluç, situats cronològicament al darrer quart del segle XVIII.

Més que no pas l'excepcionalitat de la troballa em cridà l'atenció el detall de la narració sobre els exercicis proposats als futurs mestres i el vocabulari específic utilitzat; això em decidí a iniciar el present article per tal de donar-los a conèixer per la seva importància dins el món sociolaboral del seu moment i per allò que aporten a la visió de la vitralleria del final del segle XVIII.

Els documents que configuren la base del present article es troben a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB), als manuals del notari Guillem Òdena i daten entre el 1772 i el 1792. Ens serveixen per a recompondre el sistema i el contingut dels exàmens de mestratge dels pintors de vidrieres de l'època, però també per a veure quins són els aprenentatges que es consideraven bàsics per desenvolupar les tasques al capdavant d'un taller de vidrieres i ens donen, per tant, notícies de com s'entenia la vitralleria al final del segle XVIII, moment del qual, per altra banda, ben pocs exemples de vidrieres s'han conservat.

Antecedents i situació gremial dels pintors de vidrieres

Sembla que fou al segle XVI quan els mestres de vidrieres passaren a nomenar-se pintors de vidrieres.¹ I és precisament en aquest segle quan

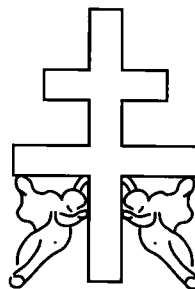
1. A l'època medieval se solia denominar als directors dels tallers on es feien vidrieres «mestres de vidrieres» o «de fer vidrieres», i així es continuà fent fins ben entrat el segle XVI. Si seguim els documents de la Catedral de Barcelona, veurem que les denominacions

apareix la primera referència d'aquest ofici dins el gremi de pintors, que inclou també el de pintors cortiners i el de pintors retaulers (dauradors, encarnadors i estofadors).

Amb anterioritat no queda clar si estan adscrits a cap gremi ni a quin. S'ha suposat sovint que ho estaven amb els vidriers i esparters al gremi de Sant Bernardí, però a les ordinacions del gremi de Sant Lluc de pintors, on es parla d'ells, no se'ls considera nousinguts, sinó que es diu que es regula l'examen a part per un problema de qualitat en la realització de les vidrieres.

Les primeres ordinacions del gremi de pintors de Barcelona que coneixem daten de mitjan segle XV² i són poc anteriors a les dels vidriers, que feren confraria amb els esparters, dels quals més tard se separaren.³

Les ordinacions del gremi de pintors foren ampliadades i modificades en diverses ocasions (1489, 1493, 1508, 1519, 1531, 1596, 1599, 1650, 1666, 1683, 1732...), establint-se així la durada dels aprenentatges, el sistema per

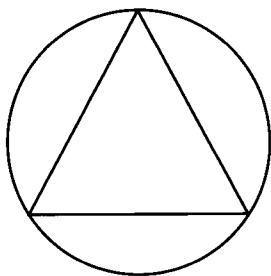

27-XII-1772. Una Creu de Caravaca tota d'una peça.

canvien en aquest segle. Darrera del nom de Gil (documentat entre 1477-1528) i de Jaume Fontanet I (d. 1495-1537), apareix invariablement l'esment de «mestre de vidrieres»; darra del nom del segon dels Jaume Fontanet (d. 1515-77) apareix «pintor» o «pintor i mestre de vidrieres». Isidre Julià (d. 1662-73) rep ja sempre la denominació de «pintor de vidrieres». Vegeu Sílvia CAÑELLAS I MARTÍNEZ, *Aproximació a l'estudi de les vidrieres de la Catedral de Barcelona: des de les primeres manifestacions a la conclusió del cimbori*, Barcelona: Universitat de Barcelona, 1993 (Col·lecció de Tesis Doctorals Microfitxades, núm. 1.804), p. 128, 181 i 190.

2. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), *Consell de Cent. Registre d'Ordinacions, 1445-57*, f. 97; 19 setembre 1450.

3. El 29 de novembre de 1456 es publica la crida segons la qual es fa la pia almoïna en nom de Sant Bernardí, que comprèn els oficis d'esparters i vidriers (AHCB, *Consell de Cent. Registre d'Ordinacions, 1456-62*, f. 4-7). Anteriorment, els esparters havien tingut ja gremi (AHCB, *Consell de Cent. Registre d'Ordinacions 1445-57*, f. 143). El 20 d'octubre de 1595 es fa pública la separació del gremi dels esparters del dels vidriers, i aquests últims es queden amb el benefici de la capella de Sant Miquel de la Seu de Barcelona (AHCB, *Consell de Cent. Registre d'Ordinacions, 1595-1602*, f. 1-4). Per desacords amb el Consell de Cent, la confraria dels vidriers fou revocada el 18 de setembre de 1610 amb tots els seus beneficis (AHCB, *Registre d'Ordinacions, 1608-15*, f. 59-60) i suprimida el 29 de novembre de 1623 (AHCB, *Registre d'Ordinacions, 1627-33*, f. 8). Els foren aprovades noves ordinacions el 26 d'abril de 1657 (AHCB, *Gremis 21-9. Reales Ordenanzas, 1807*), que es confirmaren diverses vegades amb posterioritat.

27-XII-1772. Un cercle amb un triangle perfecte al centre.

accedir al mestratge, les assegurances per malaltia, les especialitats, les multes i taxes...⁴

Els pintors de vidrieres són esmentats per primer cop dins el gremi dels pintors, com ho dèiem més amunt, ja al segle XVI, quan hem de suposar que han agafat prou entitat i s'han produït prou canvis en el món de la vitralleria com per passar-se al paper les queixes sobre la qualitat de les vidrieres, tal com ja Gudiol explicava en el seu treball del 1908.⁵

Les ordinacions del gremi de pintors de vidrieres

Fou també al segle XVI quan s'instituí l'examen de l'especialitat de pintors de vidrieres dins la confraria de Sant Lluç dels pintors. I fou entorn del 1750, segons l'«Informe de la Comisión de Gremios acerca las ordenanzas que presenta el colegio de pintores de vidrieras pintadas y lisas» de la Junta de Comerç de Barcelona, quan els vitrallers se separaren de la resta del gremi i prengueren el nou nom, però conservaren per patró Sant Lluç i procuraren mantenir els privilegis atorgats al col·legi general.⁶

I és precisament a mitjan segle XVIII quan són fixats els estatuts específics dels pintors de vidrieres per ser regulada la seva situació amb el nou sistema sociopolític i també per solucionar problemes econòmics del gremi.⁷

4. AHCB, *Consell de Cent. Registre d'Ordinacions dels anys esmentats*. Vegeu també: AHCB, *Gremis, Pintors 24-1. Llibre d'ordinacions i privilegis, 1683*; AHCB, *Gremis, 21-8. Reales Ordenanzas, 1732*; AHCB, *Gremis, Resum històric dels gremis de la ciutat, s. XVI-XVIII, 32-1*; Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), *Consejo de Aragón*, r. 91, f. 196 i s. Transcriu el document del 1688, FRANCISCO BOFARULL I SANS, *Gremios y cofradías de la Antigua Corona de Aragón*, Barcelona: Tipografia L. Beeaiges, 1910 (Colección de Documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón; t. XLI), t. II, p. 396-418.

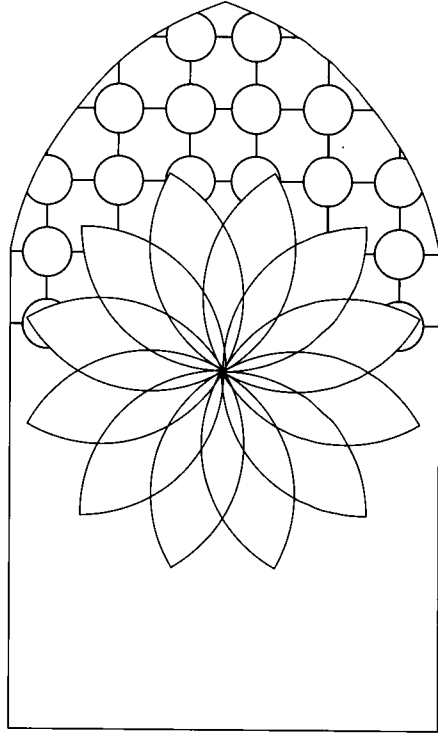
5. Josep GUDIOL I CUNILL, «El Col·legi de Pintors de Barcelona a l'època del Renaixement», *Revista d'Estudis Universitaris Catalans* (Barcelona, 1908), p. 147-156 i 207-214.

6. Biblioteca Central (BC), *Lligalls de la Junta de Comerç*, llig. 37, caixa 53, bloc 1, f. 41 i s., i 235 i s. Esmentat per Pedro MOLAS RIBALTA, *Los gremios barceloneses del siglo XVIII*, Madrid: Confederación española de Cajas de Ahorro, 1970, p. 49.

7. Aquests estatuts són enviats a la Junta de Comerç, que els reclama junt amb les Reials Ordres i Acords que facin referència a l'esmentat gremi. Vegeu ACA, *Reial Audièn-*

És un moment força interessant pel canvi de mentalitats; els il·lustrats havien introduït progressivament la liberalització econòmica i els interessava la prosperitat de la naixent indústria fabril. Els gremis medievals eren un entrebanc més, però la seva abolició era impensable sense uns mecanismes institucionals de control i d'hisenda prou forts per suplir les seves funcions. Així s'anà de mica en mica intentant buidar els gremis de privilegis monopolistes, però mantenint-los com a corporacions de recaptació i d'ajuda mútua.

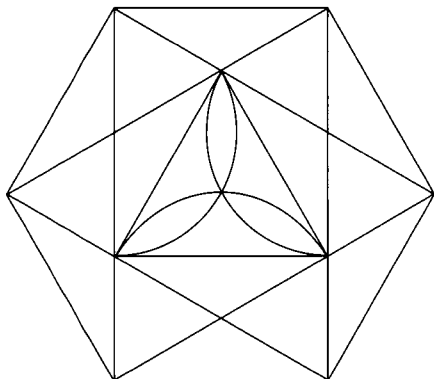
En aquest sentit, cal destacar els nombrosos plets que sobre aquests aspectes es produïren a la segona meitat del segle XVIII. Sobre les reclamacions relacionades amb el gremi de pintors de vidrieres, podem esmentar el cas de Francesca Julià, vídua, que demanà poder vendre els vidres del seu difunt marit, que és pintor de vidrieres agremiat, sense que el gremi els hi embargués;⁸ el del fabricant de binocles Francesc Massià, que volia poder tallar vidre

18-X-1778. Una vidriera de vint pams d'alt i dotze d'ample per a un finestral d'església que és punxegut, amb una estrella de dotze puntes de grans d'ordi al centre de la qual hi ha una altra estrella més petita i dins d'aquesta una tercera encara més petita i la resta té el camp d'entrellaçat en los caps una quantia de cercols amb quadrats i octògons, o sigui, les quatre parts rectes, i les altres quatre de cercol que les formen les peces de l'entrellaçat.

cia, exp. 1753, f. 279, reg. 509; ACA, *Reial Audiència, Cartes*, 1753, f. 320, reg. 402; ACA, *Reial Audiència, Consultes*, 1754, f. 144 i 161, reg. 475; AHCB, *Gremial Municipal*, caixa N-P, Bloc Pintors de vidrieres, doc. 3; 19 desembre 1753.

8. ACA, *Reial Audiència, Cartes*, 1754, reg. 403. L'embargament es devia produir pel fet de no ser ella col·legiada, com no ho devia ser el francès Joseph Carbonell, que també pledeja contra el gremi per l'exclusivitat dels agremiats en el treball i venda de vidres (BC, *Junta de Comerç, Llibres [Llibre d'Acords 1]*, 1760-66, 13 agost 1764).

18-X-1778. Un sisavat per dins i fora compost de dos triangles perfectes i tres quadrats prolongats, i en lo centro del mateix sisavat interior un triangle perfecte, tres grans d'ordi i tres quadrats prolongats.

per a les seves feines;⁹ el de Francesc Canva, que pagà una multa per haver posat vidres en una embarcació sense ser agremiat,¹⁰ o el del llanterner Jacint Rasset, que reclamà poder fer llanternes també amb vidres.¹¹

De fet, la situació d'exclusivitat en el maneig del vidre pla forçà, en molts casos, el doble mestratge a persones d'oficis que necessitaven aquests materials, com era el cas dels llanterners. Així, molts dels pintors de vidrieres que s'esmenten als mestratges que aquí tractem, eren també llanterners i estaven inscrits als dos gremis: Josep

Ravella,¹² Carles Batlle, Anton Salvat, Francesc Saladriga, Josep Font, Josep Rigalt,¹³ Jaume Eloi Arrufó,¹⁴ Josep Arrufó, Eloi Arrufó.¹⁵ L'any 1836, els dos gremis s'havien ajuntat, i s'establia l'aprenentatge conjunt i l'examen únic per als dos oficis.¹⁶

9. BC, *Junta de Comerç, Llibres (Llibre d'Acords 1)*, 1760-66, 9 juny 1764 i 9 juliol 1764; ACA, *Reial Audiència, Expedients*, 1764, f. 464-465, reg. 911 (9 agost 1764); ACA, *Reial Audiència, Consultes*, 1764, f. 384, reg. 804; 9 agost 1764).

10. AHPB, Guillem ÒDENA, *Manual 21 instrum.*, 1775; 24 març 1775.

11. ACA, *Reial Audiència, Consultes*, 1753, f. 104, reg. 474, i *Expedients*, 1753, f. 42, reg. 509.

12. AHPB, Guillem ÒDENA, *Manual*, 1764, f. 212-213. Josep Ravella, ferrer llanterner i pintor de vidrieres de Barcelona, és escollit síndic de la confraria de Sant Eloi de ferrers llanterners.

13. AHPB, Guillem ÒDENA, *Manual*, 1774, f. 347-349. Mestratge de Carles Batlle en el gremi de Sant Eloi de ferrers llanterners de Barcelona, surten esmentats altres llanterners que també són o seran membres del gremi de Sant Lluç dels pintors de vidrieres.

14. AHPB, Guillem ÒDENA, *Manual*, 1775, f. 116. Jaume Eloi Arrufó, ferrer llanterner i pintor de vidrieres de Barcelona, renuncia als seus drets de participació en la processó de Dijous Sant com a membre de la confraria de la Santa Sang de Crist.

15. AHPB, Guillem ÒDENA, *Manual*, 1780-81, f. 243 de la primera part. Josep Arrufó, ferrer llanterner de Barcelona, declara que Ignasi Martí, fill del calderer Francesc Martí, ha acomplert el temps d'aprenentatge i fet de fadrí amb ell i amb el també llanterner Eloi Arrufó.

16. AHCB, *Gremis, Gremis i Col·legis 21-8, Reales ordenanzas*, 1732.

Els estatuts a què fan referència els exàmens que aquí presentem diuen datar en uns casos del 1754 i en d'altres del 1764. Les notícies que nosaltres en tenim responen a la primera d'aquestes dates, quan es feren els estatuts d'aquest gremi separat del general de pintors i quan es canviaren les taxes d'entrada a què es fa referència en els exàmens.

Quan l'any 1785 es publicà la Reial Cèdula de llibertat en l'exercici de les «Nobles Artes del Dibujo, la Pintura y la Escultura», el col·legi de pintors de vidrieres es trobava ja totalment deslligat del dels pintors i va poder continuar la seva exclusivitat en el treball del vidre pla.¹⁷

Els exàmens: importància, procedència i estructura

Les primeres referències als exàmens dels pintors de vidrieres aparegueren al segle XVI.¹⁸ A l'article 10 de les Ordinacions del Gremi de Pintors del 1599, el Consell de Cent acceptava oficialment l'examen per a aquesta especialitat i establia que consistiria a pintar amb colors del natural una figura sobre un o molts trossos de vidre i a recoure aquesta feina.¹⁹ Això capacitava el mestre per treballar com a pintor de vidrieres dins la ciutat de Barcelona, però no per exercir cap altra especialitat de pintor. Igual passava amb els cortiners o els dauradors, que s'examinaven de la seva especialitat i no en podien exercir una altra si no en passaven també examen. L'exclusivitat que això suposava portà ben aviat alguns problemes, com el ja conegut del pintor de vidrieres Joan Jordà, que al principi del segle XVII exercia de cortiner sense haver-se examinat de l'especialitat.²⁰

17. ACA, *Reial Audiència, Acordades, 1785*, f. 180, reg. 584. L'any següent, una ordre del 21 febrer 1786 declara que els únics col·legis vertaders de pintura, escultura i arquitectura són les acadèmies de San Fernando i San Carlos i les escoles a elles lligades (ACA, *Reial Audiència, Acordades, 1786*, f. 114-115, reg. 585; esmentat per MOLAS, *op. cit.*, nota 6, p. 49).

18. AHCB, *Gremis, Libro de ordenanzas y privilegios, 1683*, sign. 24-1. La referència diu que copia un text del 1519, però als *Registres d'Ordinacions* del Consell de la Ciutat apareix el mateix text amb data 1599 i es diu que és des d'aquest moment que entra en vigor i no afecta els que tenien parada anteriorment a la ciutat.

19. AHCB, *Registre d'Ordinacions, 1595-1602*, f. 155; 26 març 1599.

20. AHCB, *Gremis 24-1 i 24-2*. Esmentat per GUDIOL, *op. cit.* Es troben també referències a aquest cas a AHCB, *Gremial Municipal*, caixa N-P.

Abans de poder-se examinar, tot aspirant havia d'haver acomplert quatre anys d'aprenentatge amb un mestre examinat de l'ofici. L'examen era revisat pels cònsols del gremi o per aquells que ells designaven. I un cop superat, els aspirants havien de demostrar la neteja del seu llinatge, i pagar 30 sous si eren fills d'un mestre agremiat, 3 lliures si no ho eren però havien nascut a Catalunya i 6 lliures si eren forasters. Els forasters que venien capacitats de fora s'havien d'examinar, però no estaven obligats a fer el temps d'aprenentatge.

Sembla que l'examen s'anà modificant amb el pas del temps, i en els canvis en la forma de fer dels vitrallers, de tal manera que, a les ordinations que es recullen el 1836 del Gremi de Pintors de Vidrieres i dels Ferrers Llanterners de Barcelona, el sistema s'ha completat segons manava el costum, i s'acosta molt a allò que mostren els exàmens de l'AHPB de la fi del segle XVIII.²¹

Condicions de l'examen

Un cop l'aspirant ha acomplert el temps d'aprenent i de fadrí, el padrí, un mestre pintor de vidrieres de confiança, possiblement amb qui havia fet l'aprenentatge, el presentava i en demanava l'admissió al gremi. El padrí no tenia vot a l'examen i aconsellava i ajudava l'aspirant en la seva part més llarga en presència dels examinadors. Les feines s'havien de fer a casa del prohoms primer del gremi.

L'examen consistia en dues parts diferenciades: l'examen públic i l'examen secret. L'aspirant tenia dos mesos de temps per tal d'executar l'examen públic que li proposaven els dos examinadors, triats per un any entre els agremiats.²² L'examen secret era dictat pels mateixos examinadors, el cònsol del gremi o prohoms primer, el credencer i el clavari. En ell se li demanaven delinear sobre paper, amb compàs i llapis, diferents figures geomètriques i tallar amb diamant algunes peces de vidre. Amb això havia de demostrar la seva habilitat en el dibuix i en el tallat del vidre; es dona-

21. Són les ordinations que suposen la unió de la confraria de Sant Lluç i la de Sant Eloi. AHCB, *Gremis, Gremis i Col·legis 21-8, Reales ordenanzas, 1732* (malgrat la data de la coberta, les diferents còpies de l'interior corresponen al 1836).

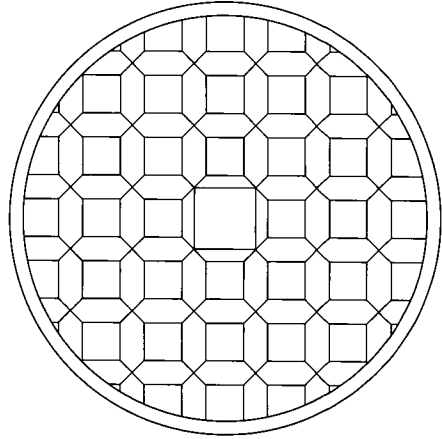
22. Al text de les ordinations esmentades del 1836 es fa referència a les proves que es fan en l'art de vitralleria i en el de llanternes, fet que no té relació amb els exàmens aquí tractats, que són anteriors a aquesta unió.

ven també casos en què es demanava, en aquesta part de l'examen, la realització d'alguna peça emplomada.

Al costat d'aquests fets, suposem que ja des d'un principi, i tot i que no surt esmentat a les ordinations, hi havia les propines i dolços, que l'any 1796 reclamaren no pagar alguns aspirants.²³ Consistia tot a oferir mitja lliura de dolços als qui anaven a l'examen i després el refresc, que era una tasca de xocolata amb les corresponents pastes.

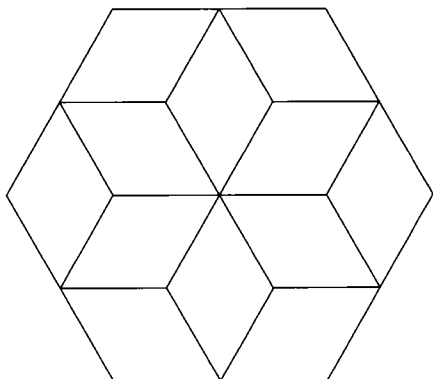
Un cop fets els exercicis i respostes les preguntes que li havien fet els examinadors, els agremiats discutien la correcció de la feina i, si hi estaven d'acord, l'admetien com a membre del gremi. El clavari rebia del nou col·legiat els drets d'entrada, els quals, just a les dates que tractem, van ser modificats per tal d'augmentar les recaptacions del gremi, tot passant els fills o gendres d'agremiat de pagar 6 a pagar 10 lliures pels drets d'examen i entrada al gremi, mentre que els que no eren fills ni gendres de mestre pintor de vidrieres seguien pagant 20 lliures en total.

A part dels drets d'entrada i de les propines, el nou mestre donava dues lliures de cera. Era llavors agregat com a mestre pintor de vidrieres blanques i llises, i se li donava facultat per treballar i fer treballar públicament i de gaudir de totes les prerrogatives, privilegis i immunitats que se li atorgava com a col·legiat d'aquest gremi, amb l'obligació de pagar els impostos corresponents. Una pragmàtica ordenava que el mestratge fos declarat a l'ofici d'hipoteques de la ciutat. El nou mestre prometia, per jurament a Déu i als 4 Evangelis, acomplir les ordinations del col·legi i pagar els impostos i servir d'andador fins que hi hagués un nou mestre.

2-V-1784. Una O de mostra amb sisavats prolongats, quadrats perfectes i, al centre, una figura octogonal i quadrada.

23. AHCB, *Gremis, Gremial Municipal*, caixa N-P, Pintors de Vidrieres, doc. 5. Els cinc macips que fan la petició són José Gusi, Antonio Prats, Lorenzo Escriu, Josep Soler i Onofre Arrufó i Espiell.

2-V-1784. Sis sisavats que sense variar el punt del compàs donen centre a una estrella de sis puntes.

Aquest servei sembla que portà a algunes irregularitats, si més no d'intenció, tal com es lamenta el mestre i andador del gremi, Joan Camalo, l'any 1797, quan explica que en ocasions es beneficiava a uns aprenents sobre uns altres fent exàmens de forma seguida o distanciant-los per tal que alguns no fessin d'andador o fessin aquest servei molt poc temps.²⁴

Els mestres pintors de vidrieres²⁵

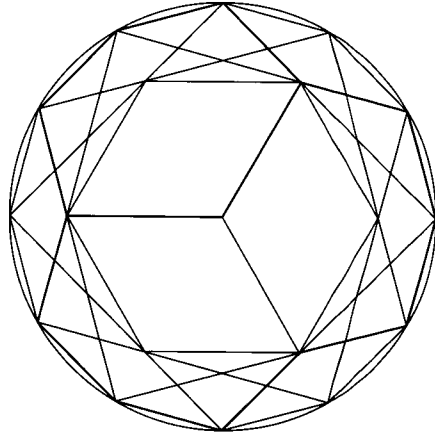
Als registres dels assistents a les sessions dels exàmens, trobem noms força coneguts per la seva presència des de força temps enrere i la seva participació en grans obres eclesiàstiques a molts punts de la geografia catala-

24. Joan Camalo es lamenta del venciment del termini (dos mesos des del moment d'acabar l'aprenentatge i d'haver fet la petició d'examen) que hi ha per examinar Pau Bofill, fill de Joan Pau Bofill, i on es diu expressament que el motiu de trigar tant és la voluntat que Pau Bofill no hagi de fer d'andador i que no hi ha ningú més que s'hagi d'examinar immediatament. Si tenia aquest algun problema en concret o si era costum de fer-ho així amb els parents dels agremiats no queda clar, però Pau Bofill s'examinà ben aviat, ja que entre els papers de la queixa apareixen els dels seus pagaments de la passantia (AHCB, *Gremial Municipal*, caixa N-P, Pintors de Vidrieres).

25. A l'Annex 1 s'han recollit, per ordre alfabètic, els noms i cognoms dels pintors de vidrieres esmentats en aquests mestratges. Per a més notícies sobre els mestres pintors de vidrieres i la Seu de Barcelona, vegeu Sílvia CANELLAS i MARTÍNEZ, *op. cit.*, nota 1, p. 205-252. Per a les altres dades que aquí es resumeixen, vegeu: Joan AINAUD i LASARTE, *Ars Hispaniae. Historia del Arte Hispánico. Cerámica y vidrio*, v. X, Madrid: Plus Ultra, 1952, p. 374-397; Joan AINAUD i LASARTE, José GUDIOL CUNILL, Frederic Pau VERRIÉ, *Catálogo Monumental de España. La Ciudad de Barcelona*, 2 v., Madrid: C.S.I.C. Instituto Diego Velázquez, 1947; Joan AINAUD i LASARTE, Joan VILA-GRAU, Assumpta ESCUDERO i RIBOT, *Els vitralls medievals de l'església de Santa Maria del Mar a Barcelona*, Barcelona: I.E.C., 1985 (C.V.M.A. Espanya 6, Catalunya 1); Lluís CABO i DELCLÒS, *Artistes i artesans que en el transcurs dels segles han intervingut al temple parroquial de Sant Just i Sant Pastor de*

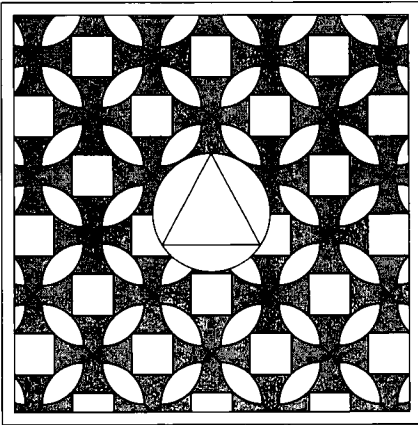
na. El cas més destacat és Francesc Saladriga, esmentat aquí com a examinador el 27 de desembre de 1772, clavari el 19 de setembre de 1780, tot i no assistir a la sessió de l'examen, que també va ser present als exàmens del 6 de novembre de 1781, del 25 d'abril de 1784 i del 13 de març de 1785. Aquest Francesc Saladriga és el darrer individu del llinatge que treballà de forma continuada restaurant i fent obres noves a la Seu de Barcelona durant més d'un segle, des del 1679 al 1785, data aquesta última en què es trobava ja molt malalt. La Casa Saladriga treballà també a la Capella de la Concepció de la Seu de Tarragona (1682), a la façana principal de l'església dels Sants Just i Pastor de Barcelona, a la rosassa de Sant Miquel de la Seu de Girona (1704), que encara es conserva, i treballà també a l'església de Sant Sever, a la de Santa Maria del Mar i a la de Santa Maria de Cervera.

Un altre nom conegut és el de Josep Ravella, cap del taller Ravella en aquestes dates, el qual, segons els exàmens, tenia el local a la plaça de l'Àngel de Barcelona. El 27 de desembre de 1772 s'examinà de mestre el seu fill Josep Francisco, que hem de suposar continuador del taller. Fou el padrí en els exàmens d'Andreu Planas (25 d'abril de 1784) i de Miquel Giralt (23 de maig de 1784) i, per tant, caldrà suposar-los deixebles seus. Tingué

2-V-1784. Un cos compost d'un dotzavat, tres sisavats prolongats, tres quadrats i un sisavat al centre.

Barcelona, Barcelona: Arxiu Diocesà i Biblioteca Pública Episcopal de Barcelona, 1979; Agustí DURAN I SANPERE, *Llibre de Cervera*, Barcelona: Ed. Curial, 1977 (Documents de Cultura Catalana; 15), p. 147-152; Josep GUDIOL I CUNILL, «De vidrieres i vidriers catalans», *Pàgina Artística de La Veu de Catalunya* (Barcelona), 476, 480, 486 i 492 (1919); José María MADURELL I MARIMON, *La Capella de la Immaculada Concepció de la Seu de Tarragona*, Tarragona: I.E.T. Ramon Berenguer IV, 1958 (publicació núm. 29), p. 5-7 i 166-169; Joan PINTO I XANDRI, Albert BASTARDES I PARERA, *Basilica de Santa Maria del Mar. Barcelona. Vitralls. Vidrieras. Stained glass windows*, Barcelona: Santa Maria del Mar, 1977 (Sèrie Monogràfica Sta. Maria del Mar; 2. Vitralls); Tomàs VERGES, *Santa Maria del Pi i la seva història*, Barcelona: La Formiga d'Or, 1992.

7-XI-1784. Una vidriera quadrada composta de Creus del Capítol amb grans d'ordi i quadrats i un cercle amb un triangle al centre.

també diferents càrrecs al gremi. Entre les obres realitzades pels Ravella, cal destacar la refeta de les rosasses altes de la Seu de Barcelona (1716), diverses vidrieres per a l'església de Santa Maria del Mar (1721-24, 1763), dues vidrieres per a l'església de Santa Maria del Pi de Barcelona, segons models del pintor Antoni Viladomat (1727) i treballaren també a Cervera. Entre desembre del 1773 i juliol del 1774, Josep Ravella i Joan Campmajor revisaren, jutjaren i valoraren les reparacions que havia fet Joan Pau Bofill a les vidrieres de la Seu per delegació de Francesc Saladriga.²⁶

Els Campmajor formaren també un llinatge de mestres pintors de vidrieres. Treballaren per Santa Maria de Mar, Santa Maria del Pi i Santa Caterina de Barcelona i sembla que Joan treballà sovint amb Josep Ravella i que de la unió dels dos tallers sorgí posteriorment la Casa Amigó. El seu gendre, Josep Monturiol, s'examinà com a mestre de vidrieres el 19 de setembre de 1780.

Una altra nissaga de la qual tenim alguna notícia és la dels Arrufó, que treballaren entre el 1718 i el 1747 a Santa Maria del Mar reparant i fent vidrieres noves. En els exàmens que aquí estudiem apareixen diferents individus amb el cognom Arrufó: Josep Arrufó, que s'examinà el 18 d'octubre de 1778, era fill de Jaume Eloi i nebot de Josep; Jaume Arrufó i Espiell, que s'examinà el 13 de març de 1785, era fill de Josep i nebot d'Eloi.

Joan Pau Bofill i Masferrer fou, com ho comentàvem més amunt, el mestre que s'encarregà de la reparació de les vidrieres de la Seu de Barcelona per encàrrec de Francesc Saladriga l'any 1773. És pare del menor del mateix nom, que assistí als mestratges del 2 de maig de 1784, el 7 de novembre de 1784 i el 13 de març de 1785 com a jove pintor de vidrieres, i féu de padrí en els mestratges de Felip Roure (7 de novembre de 1784), de Jaume Pey (15 de novembre de 1789) i de Pere Màrtir Font (27 de febrer

26. AHPB, Guillem ÒDENA, *Manual 19*, 1773, f. 410-411, i *Manual 20*, 1774, f. 58v-59.

de 1791). Aquest últim era fill de Joseph Font, mestre que tenia taller al carrer Tapineria, que ostentà diferents càrrecs al gremi i que l'any 1785 reparà diverses vidrieres de la Seu de Barcelona.

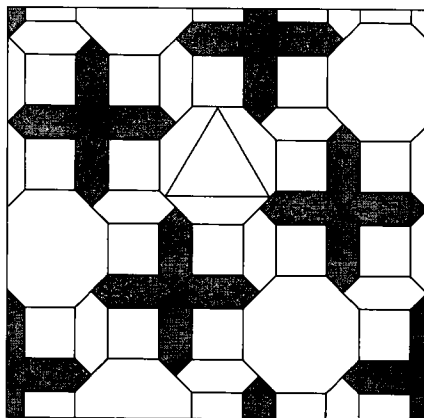
Andreu Planas treballà també a la Seu de Barcelona, i per un llarg període de temps, des del 1784 al 1807, féu feines de vidrier i llanterner. Tot i que aquí es troba apadrinat per Josep Ravella, sembla que tingué una estreta relació amb la casa Saladriga, ja que signà alguns dels rebuts del taller als canonges de Barcelona.

Apareixen també en aquests mestratges tres individus amb el cognom Salvat, dos amb el de Sentias i dos més amb el de Batlle. Anton Salvat era mestre de vidrieres i tenia càrrecs en el gremi; Domingo i Salvador Salvat eren dos joves pintors de vidrieres. Mariano Sentias tenia taller a la plaça del Rei i el seu fill Mariano Sentias i Grassas, menor, s'examinà de mestre pintor de vidrieres el 6 de novembre de 1784. Carlos Batlle fou padrí de Josep Monturiol (19 de setembre de 1780), Josep Fexas (2 de maig de 1784) i Jaume Arrufó (13 de març de 1785). El seu fill, que assistí a l'examen del 27 de desembre de 1772, s'examinà de llanterner el 13 de desembre de 1774.²⁷

Dels altres mestres que són esmentats en aquests exàmens no en tenim cap més notícia que les que aquí es troben.

Tipus de proves: com són les vidrieres del moment

Per a les proves que es plantegen, i que recullo resumides més avall (Apèndix 1 i il·lustracions), les habilitats que es demanaven als nous mes-

15-XI-1789. Una vidriera quadrada delineada d'octògons, creus i sisavats prolongats i quadrats, i un triangle.

27. AHPB, Guillem ÒDENA, *Manual*, 1774, f. 347-349. Els seus examinadors foren Josep Ravella i Anton Salvat, la qual cosa incideix en l'observació ja feta sobre les coincidències entre els dos oficis ja a la fi del segle XVIII.

tres pintors de vidrieres eren de caràcter tècnic i consistien a demostrar la seva precisió en el tallat del vidre, el coneixement de l'emplomat i la correcció del dibuix, sobretot el geomètric. No es parla en cap moment de l'aplicació de grisalles als vidres ni de la recuita dels vidres, les quals sí que apareixien a les condicions dels exàmens del segle XVI. Les úniques figures que es demanen són o bé geomètriques, més o menys complexes, o bé heràldiques, i requereixen, això sí, un raonament en el dibuix suficient per entendre algun dels problemes proposats i per trobar l'encaix de totes les condicions posades per aconseguir-los.

Destaquem tres exemple clars: el de la figura demanada a l'examen del 18 d'octubre de 1778, consistent en un sisavat amb un altre a dins i format per l'encreuament dels dos triangles equilàters inscrits en el primer i, al seu interior, un altre triangle equilàter i tres arcs encreuats a manera de trèvol, d'aquest dibuix en surten també, dins del sisavat gran, tres rectangles grans i tres de més petits; el del cos que es demana a l'examen del 2 de maig de 1784, format per un dotzavat, tres quadrats, tres sisavats irregulars i un sisavat inserit; el dels sis sisavats que sense variar el punt del compàs donen centre a una estrella de sis puntes que es demana amb la mateixa data que l'anterior.

Les creus capitulars, les creus de Caravaca o les de Malta, entre d'altres, responen a les peticions que devien tenir els tallers de vidrieres del moment per part dels ordes conventuals de l'època i algunes d'elles suposen un complicat sistema de tall, com l'exercici que demana una creu de Caravaca tota d'una peça de vidre (27 de desembre de 1772).

Els exemples de campers que es proposen de fer coincideixen clarament amb les restes de l'època, com el que es proposa el 25 d'octubre de 1778, format per grans d'ordi perfectes sobre quadrats en blanc, o el de la vidriera composta de creus del capítol amb grans d'ordi i quadrats (7 de novembre de 1784) o la delineada d'octàgons, creus i sisavats irregulars i quadrats (15 de novembre de 1789). Un dels exemples més complets és el que demana una vidriera de vint pams d'alt per deu d'ample per a una finestra ogival i en la qual hi ha d'haver una estrella de dotze puntes formada per arcs, amb una estrella igual inscrita en aquesta, i encara una de tercera dins, i en la part alta del camper hi ha d'haver cercles sobre quadrats de tal forma que apareguin octàgons amb quatre costats rectes i quatre en arc (18 d'octubre de 1778).

En tots els casos, els exàmens aquí resumits responen força a la vitralleria del moment, ja que tot i que també hi havia grans obres eclesiàstiques amb figures humanes, sobretot de sants, com és el cas de la rosassa amb Sant Jordi de la Catedral de Girona o del petit medalló de l'església de

Castelló d'Empúries, la majoria dels mestres pintors de vidrieres es dedicava a un mercat molt més ampli.²⁸ Ja acabades les catedrals gòtiques i abans del gran moment de ressorgiment de l'època romàntica, aquestes mostres són força interessants, perquè ens assenyalen la decadència del concepte medieval de la vitralleria i la comercialització dels tallers, els mestres dels quals han de saber fer vidrieres emplomades pintades o blanques, però també, i potser molt més sovint, saber tallar llunes de mirall i frontals i portes de cotxe i fer fanals de vidre.

Quan a mitjan segle XIX s'intenti la refeta de moltes de les antigues catedrals i es plantegi la necessitat d'imitació dels vells oficis, entre ells les antigues obres en vitralleria, els vells coneixements tècnics han, en molts casos, desaparegut i cal reinventar-los.

28. Per al medalló central de la rosassa de la capella de Sant Cristòfol de l'església de Santa Maria de Castelló d'Empúries, vegeu Joan AINAUD *et alii*, *Els vitralls de la Catedral de Girona*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1987 (CVMA Catalunya; 2) p. 273.

APÈNDIX I

Llistat alfabètic dels pintors de vidrieres esmentats en els mestratges:

ARRUFÓ, Eloi	ARRUFÓ, Jaume Eloi
ARRUFÓ, Joseph	ARRUFÓ, Josep Eloi
ARRUFÓ i ESPIELL, Jaume	BATLLE, Carlos
BATLLE, Carlos	BOFILL i MASFERRER, Joan Pau
BOFILL, Joan Pau;	CAMPMAJOR, Joan
CAMPMAJOR i MONTURIOL, Joseph	FEXAS, Joseph
FONT, Joseph	FONT, Pere Màrtir
GIRALT, Miquel	MOLIST i CALAFAT, Felip
MONTURIOL i CAMPMAJOR, Joseph	NORTA, Esteve
PLANAS, Andreu	PEY, Jaume
RASET, Pau	RAVELLA, Joseph
RAVELLA i DURAN, Joseph Francisco	RAVELLA, Joan Ramon
RAVELLA, Ramon Joseph	ROURE, Felip
SALADRIGA, Francesch	SALVAT, Anton
SALVAT, Domingo	SALVAT, Miquel
SENTIAS, Mariano	SENTIAS i GRASSAS, Mariano

APÈNDIX II

Recullo al segon apèndix el resum de les proves plantejades en els exàmens dels mestres pintors de vidrieres amb la seva referència documental i els assistents. Detallo els dos tipus de proves plantejades, qui fa la petició i quina figura representa, en cada moment, dins el gremi.

1

Barcelona, 27 de desembre de 1772

Mestratge: **Josep Francisco Ravella**, fill de Josep Ravella.

(AHPB, Guillem Òdena, *Manual 19, 1772*, f. 1-3; 27 desembre 1772)

Examen públic

per Francesch Saladriga:

– una vidriera amb les imatges de Crist clavat a la Creu, Joan i Maria, el sol, la lluna i estels en una nuvolada

– una vidriera de mostres de vidres de color i blancs

– una creu de Santa Eulàlia tota d'un vidre

– un cristall frontal de cotxe

– un vidre bohemi ovoide de dalt per a una escaparata

– una lluna de mirall

– un filat per guardar vidriera

per Joan Campmajor, examinador:

– una vidriera de mostra blanca

– un vidre bohemi oval

– un fanal de vuit costats amb ornaments de llauna

– un canó de planxa de plom

– una creu de Caravaca tota d'una peça

Examen secret

per Francesch Saladrigas, examinador:

– una verònica amb un drap

- una estrella de vuit puntes amb un cercle a manera de lluneta
- per Joan Campmajor, examinador:
 - un oval amb el nom de Jesús dins
 - un escaire mestre
- per Mariano Sentias, cònsol del gremi:
 - un oval de nou pams de llarg amb la demostració d'una mostra de vidres quadrats amb creus, octàgons i cercles perfectes
- per Joseph Font, clavari:
 - un quadrat
- per Jaume Eloi Arrufó, credencer:
 - una línia
- per Eloi Arrufó:
 - un perfil d'orella
 - un angle de dues línies demostrant l'interior i l'exterior
- per Anton Salvat:
 - un cercle amb el compàs
- per Joseph Arrufó:
 - un perfil d'una mà i d'un braç
- per Pau Raset:
 - un triangle
- per Joan Pau Bofill:
 - un mig quadrat amb figura de triangle

Assistents:

Mariano Sentias, cònsol	Jaume Eloi Arrufó, credencer
Francesch Saladriga, examinador	Joan Campmajor, examinador
Eloi Arrufó	Joseph Ravella
Anton Salvat	Pau Raset
Joan Pau Bofill i Masferrer	Joseph Francisco Ravella i Durán
Joseph Font, clavari	Joseph Arrufó

Hi assisteix també el jove vidrier Carlos Batlle

2

Barcelona, 18 d'octubre de 1778

Mestratge: **Josep Arrufó**, fill de Jaume Eloi Arrufó.

(AHPB, Guillem Òdena, *Manual*, 1778, p. 223-225; 26 abril 1778)

Examen públic

per Mariano Sentias, examinador:

- una vidriera de vint pams d'alt i dotze d'ample per a un finestral d'església

que és punxegut, amb una estrella de dotze puntes de grans d'ordi en el centre de la qual hi ha una altra estrella més petita i dins d'aquesta una tercera encara de més petita, i la resta té el camp d'entrellaçat, en los caps una quanta de cèrcols amb quadrats i octògons, o sigui, les quatre parts rectes i les altres quatre de cèrcol que les formen les peces de l'entrellaçat

– una estrella sencera de dotze puntes amb un cor de Jesús al centre, emplatat per dins i per fora

– un fanal sisavat amb corona coberta a la romana en la part superior i un floró que serveix per a tenir la llàntia en la inferior

– una lluna de mirall

– un vidre cristal·lí per a frontal de cotxe

per Pau Raset, examinador:

– una vidriera de quatre pams d'alt per tres d'ample amb una creu de Santa Eulàlia sencera al centre, i sobre la Creu una corona imperial

– una creu de Santa Eulàlia sencera solta, guarnida de plom

– un cor amb una estrella de dotze puntes, guarnida al centre

– ha presentat un vidre bohemí

– un filat de filferro per a resguard d'una vidriera

Examen secret:

per Mariano Sentias, examinador:

– un sisavat per dins i fora compost per dos triangles perfectes i tres quadrats prolongats, i en lo centro del mateix sisavat interior un triangle perfecte, tres grans d'ordi i tres quadrats prolongats

per Pau Raset, examinador:

– un oval perfecte (una el·lipse?)

– un cercle amb una creu de Malta al centre

per Anton Salvat, cònsol del gremi:

– un cercle amb un triangle perfecte al centre

per Jaume Eloi Arrufó, clavari:

– una línia recta

per Joan Pau Bofill, credenser:

– un triangle perfecte

Assistents:

Anton Salvat, cònsol

Jaume Eloi Arrufó, clavari

Joan Pau Bofill, credenser

Mariano Sentias, examinador

Pau Raset, examinador

Joan Campmajor

J. Eloi Arrufó

Carlos Batlle

Joseph Eloi Arrufó

Joseph Arrufó, oncle i padrí

Joseph Font

Hi assisteixen també els joves pintors de vidrieres Miquel Salvat i Mariano Sentias, menor de dies.

3

Barcelona, 25 d'octubre de 1778

Mestratge: **Esteve Norta**.

(AHPB, Guillem Òdena, *Manual*, 1778, f. 231-233; 25 octubre 1778)

Examen públic

per Mariano Sentias, examinador:

- una vidriera de dotze pams en rodó, amb una estrella de dotze puntes de triangle al centre i dins de dita estrella una altra, guarnida
- una altra vidriera de dotze pams d'alt i sis pams d'ample amb el nom de Jesús al centre (de tres peces senceres) i sota d'aquest, l'any (de quatre peces)
- un nom de Jesús solt, com el de vidriera, d'un vidre regular
- una creu de Caravaca solta també d'un vidre bohemi, per a un oval
- un vidre cristal·lí per a frontal de cotxe
- una lluna de mirall

per Pau Raset, examinador:

- una vidriera de quatre pams d'alt i tres d'ample amb el nom de Maria al centre, claraboiat i guarnit amb corona imperial, i sota d'aquest un cor amb una estrella de vuit puntes a la part interior, guarnida
- un nom de Maria solt, també claraboiat
- un fanal de divuit vidres amb frontisses que pugui desplegar-se amb la coberta a la romana
- un filat de filferro per a guardar vidriera
- ha presentat també un vidre bohemi per a una escaparata

Examen secret

per Mariano Sentias, examinador:

- una vidriera de quatre pams i dos quarts d'alt i quatre pams d'ample amb grans d'ordi perfectes sobre quadrats en blanc que per totes parts formin estrella
- un dotzavat sobre l'obertura del compàs sense que cap punt passi pel centre, formant en ell un sisavat, i del sisavat al perfil del dotzavat tres sisavats prolongats amb puntes de grans d'ordi i tres quadrats perfectes, tot amb el mateix punt de compàs; i dins del sisavat, amb una altra obertura de compàs, un triangle perfecte al centre, i en la resta, que són els sis centres, tres grans d'ordi perfectes i tres mitjos grans d'ordi formant en tot o en part tres quadrats prolongats

per Pau Raset, examinador:

- una línia espiral
- una línia corba

per Anton Salvat, cònsol del gremi:

- una estrella de grans d'ordi formada amb sisavats al cercle

per Jaume Eloi Arrufó, clavari:
– dues línies corbes creuades
per Joan Pau Bofill, credencer:
– una lluneta triangular

Assistents:

Anton Salvat, cònsol	Jaume Eloi Arrufó, clavari i padrí
Joan Pau Bofill, credencer	Mariano Sentias, examinador
Pau Raset, examinador	Joan Campmajor
Eloi Arrufó	Carlos Batlle
Joseph Eloi Arrufó	Esteve Norta
Joseph Font	

4

Barcelona, 19 de setembre de 1780

Mestratge: **Joseph Monturiol i Campmajor**, gendre de Joan Campmajor.

(AHPB, Guillem Òdena, *Manual, 1780-81*, f. 161-163, 1a part: 19 setembre 1780)

Examen públic

per Joseph Arrufó, examinador:
– un fanal de popa compost de llauna i vidres
– una O de vidre blanc amb mostra d'estels i quadrats, i al centre una altra O amb un cor de vidre carmesí amb camp blau i cercle groc
– un filat de filferro per a resguard d'una vidriera

per Joan Pau Bofill, examinador:
– una vidriera quadrada formada de mostra amb creus de Santa Eulàlia i creus d'orfes, aquestes fetes de vidre carmesí
– en vidre blanc i foradat, escaires i una estrella de vidre blanc i foradat al centre, i al de dita estrella, una altra de vidre carmesí
– un fanal sisavat com d'urna amb els seus caps («remates») i corona de llauna
– ha presentat una lluna de mirall
– un vidre cristal·lí per a frontal de cotxe

Examen secret

per Joseph Arrufó, examinador:
– una O amb un sisavat
per Joan Pau Bofill, com a examinador:
– una altra O i dins d'ella un sisavat amb una estrella de sis puntes que creua el sisavat ocupada d'una mostra de quadrats i grans d'ordi

per Joseph Font, cònsol del gremi:

- un escaire

per Joan Pau Bofill, com a credencer:

- un oval

per encàrrec que segons digué li ha fet Francesch Saladrigas, clavari:

- una O amb un triangle al seu centre

Assistents:

Joan Pau Bofill, credencer i examinador

Eloi Arrufó

Joseph Ravella

Anton Salvat

Mariano Sentias

Jaume Eloi Arrufó

Pau Raset

Carlos Batlle

Joseph Eloi Arrufó

Esteva Norta

Joseph Monturiol i Campmajor

Joseph Font, cònsol

Joseph Arrufó, examinador

Carlos Batlle, padrí

Francesc Saladrigas, clavari, no hi assisteix

Hi assisteixen també els joves pintors de vidrieres Joan Ramon Ravella i Mariano Sentias, menor

5

Barcelona, 6 de novembre de 1781

Mestratge: **Mariano Sentias i Grassas**, fill de Mariano Sentias.

(AHPB, Guillem Òdena, *Manual, 1780-81*, f. 145-147)

Examen públic

per Joseph Font, examinador:

– una vidriera entrelaçada formant octògons, i dins dels octògons una creu de Trinitaris calçats, i a les quatre parts de l'octògon, triangles escalens; i al centre de dita vidriera una creu de Santa Eulàlia amb corona de llorer i dues palmes

– una estrella de dotze puntes i al centre una altra de vidre blau, i als dotze angles dotze grans d'ordi prolongats, de vidre de color

– una creu de Caravaca tota d'una peça

– un fanal sisavat guarnit de plom amb valona i creuera de vidre

– un guardavidriera o filat de filferro

per Jaume Eloi Arrufó, examinador:

– una vidriera entrelaçada amb creus de Malta i un escut del Carme al centre amb la seva tarja i corona

– una creu del Capítol dins d'un octògon

- quatre quadrats prolongats
- quatre triangles
- un nom de Maria tot d'una peça foradada
- una lluna de mirall
- una portalera de cotxe
- un vidre de Bohèmia per a escaparata

Examen secret

per Joseph Font, examinador:

- un oval
- un escaire perfecte

per Jaume Eloi Arrufó, examinador:

- una línia recta
- una línia corba

per Anton Salvat, cònsol del gremi:

- una mostra de Creus de Trinitaris calçats

per Joseph Ravella, clavari:

- una vidriera de mostra d'estrella quadrada amb grans d'ordi perfectes i triangles

per Eloi Arrufó, credencer:

- un fanal de mà sisavat de dotze vidres, sens canyes

Assistents:

Anton Salvat, cònsol	Joseph Ravella, clavari
Eloi Arrufó, credencer	Francesch Saladriga
Mariano Sentias major, pare	Joan Pau Bofill
Jaume Eloi Arrufó, examinador	Carlos Batlle
Esteve Norta	Joseph Campmajor i Monturiol
Mariano Sentias i Grassas	Joseph Font, examinador
Dispensat Mariano Sentias, major	

6

Barcelona, 7 de novembre de 1781

Mestratge: **Felip Molist.**

(AHPB, Guillem Òdena, *Manual, 1780-81*, f. 147-148)

Examen públic

per Joseph Font, examinador:

- una vidriera quadrada amb creus de Trinitaris descalços senceres blanques i grogues i al centre un cor foradat amb una estrella de vuit puntes

– una altra vidriera quadrada de grans d'ordi a punt quadrat de vidres blancs i de color que formen estels i al centre el nom de Maria foradat i guarnit de vidre blau amb la seva corona

- un vidre per a porta de cotxe
- una creu de Caravaca sencera
- un filat de filferro per a conservar vidrieres

per Mariano Sentias, examinador:

– una vidriera rodona en forma de O amb creus del Capítol i quadrats que formen octògons, als quatre angles, triangles escalens; al centre, el nom sencer de Jesús, amb una estrella de dotze puntes blanca i una altra de blava al centre d'aquella, i al d'aquesta, dos triangles enfrontats

– un fanal sisavat guarnit de plom amb les seves canyes de vidre i fullatge de plom als extrems i amb creuera i valona també de plom

- una lluna de mirall
- un vidre de Bohèmia per a escaparata
- diferents peces de vidre foradat

Examen secret

per Joseph Font, examinador:

- una estrella amb sisavats
- un polígon de nou costats

per Mariano Sentias, examinador:

- dos triangles enfrontats
- un oval

per Anton Salvat, cònsol del gremi:

- un sisavat

per Joseph Ravella, clavari:

– una estrella de dotze puntes amb dos triangles oposats que formen un sisavat al centre

per Eloi Arrufó, credencer:

- un fanal sisavat amb mitges canyes i altres coses corresponents

Assistents:

Anton Salvat, cònsol	Joseph Ravella, clavari
Eloi Arrufó, credencer	Jaume Eloi Arrufó
Mariano Sentias, examinador	Joan Pau Bofill
Carlos Batlle	Esteve Norta
Joseph Campmajor i Monturiol	Mariano Sentias i Grassas
Felip Molist	Joseph Font, examinador
Padrí: Jaume Eloi Arrufó	
Domingo Salvat, jove pintor de vidrieres, també hi assisteix	

Barcelona, 25 d'abril de 1784

Mestratge: **Andreu Planas**.

(AHPB, Guillem Òdena, *Manual*, 1784, f. 151-153)

Examen públic

per Joseph Font, examinador:

– una vidriera quadrada composta de creu de Santa Eulàlia i escaires totes d'una peça i la resta d'estels i grans d'ordi, i al centre una estrella de vidre blau i vuit quadrats de vidre de quatre colors

– una altra vidriera de vidres quadrats, grans d'ordi i entrelaçat de vidres blancs, amb una creu de Malta al centre tota d'una peça, i el camp de dita creu de vidre verd

– un filat de filferro per a guardar vidrieres

– una lluna de mirall

per Anton Salvat, examinador:

– una vidriera amb una estrella blanca d'una peça al centre, i la resta composta de vidres blancs amb entrelaçat recte i voltat de vidres de quatre colors

– un fanal gran de vidre en figura de borla, amb dotze vidres, creuera i la resta amb tota la seva guarnició de plom

– un vidre de cristall per a cotxe

– un vidre bohemí per a una escaparata

per un i altre de dits examinadors:

– una estrella de vuit puntes amb un forat al centre en forma de cor

– una creu de Caravaca d'una peça

– un nom de Jesús d'una peça

– una creu de Malta d'una peça

Examen secret

per Joseph Font, examinador:

– una vidriera quadrada amb estels i quadrats

– un oval perfecte amb dues obertures del compàs

per Anton Salvat, examinador:

– una estrella de dotze puntes

– una vidriera de mostra de quadrats prolongats sisavats, i entrelaçat

per Mariano Sentias, cònsol del gremi:

– una vidriera desigual en quatre parts, composta de grans d'ordi perfectes, i parells, de cent vint-y-vuit pams quadrats de llum o vidriera

per Pau Raset, clavari:

– un octògon perfecte

Examen secret

per Joseph Font, examinador:

– una O de mostra amb sisavats prolongats, quadrats perfectes, i al centre una figura octogonal i quadrada

per Anton Salvat, examinador:

– una O de quaranta-dos pams de diàmetre amb mostra de Creus d'Orfes, i amb l'explicació en què es denota per regla geomètrica la quadratura d'ella per tal de saber son preu o valor

– un triangle sobre dues línies corbes

per Mariano Sentias, cònsol del gremi:

– un cos compost d'un dotzavat, tres sisavats prolongats, tres quadrats, i un sisavat al centre

per Pau Raset, clavari:

– una estrella de vuit puntes

per Esteve Norta, credencer:

– sis sisavats que sense variar el punt del compàs donen centre a una estrella de sis puntes

– ha tallat amb el diamant un vidre per a una porta de cotxe

– ha tallat amb diamant un rodó per a un quadre

Assistents:

Mariano Sentias, cònsol (viu a la plaça del Rei)

Pau Raset, clavari

Esteve Norta, credencer

Eloi Arrufó

Joseph Ravella

Joseph Font, examinador

Anton Salvat, examinador

Joan Pau Bofill

Carlos Batlle, padrí

Mariano Sentias, menor

Felip Molist

Andreu Planas

Joseph Fexas

També hi assisteixen Joan Pau Bofill, menor de dies i jove pintor de vidrieres, i Jaume Pey, jove pintor de vidrieres

9

Barcelona, 23 de maig de 1784

Mestratge: **Miquel Giralt**.

(AHPB, Guillem Òdena, *Manual*, 1784, f. 184-186)

Examen públic

per Joseph Font, examinador:

– una vidriera de mostra blanca amb Creus d'Orfes d'una peça, grans d'ordi,

creus de Santa Eulàlia, i escaires, amb l'escut de Sant Agustí en vidre groc, amb rajos, tot d'una peça, i al seu centre un cor de vidre vermell

– una altra vidriera de mostra amb creus de Sant Antoni abat, totes d'una peça, amb grans d'ordi quadrats en vidres de quatre colors, amb una estrella de vidre blau de vuit puntes al centre, tota d'una peça, i al camp es formen tres estrelles entre vidre blanc, verd i groc

– un filat de filferro per a guardar vidriera

– un cristall per a porta de cotxe

per Anton Salvat, examinador:

– una vidriera entrellaçada composta de quatre colors entrellaçats

– un fanal de vidre a figura i borla, amb la guarnició de plom i els seus ornaments

– una lluna de mirall

– un vidre bohemí per a un oval

– un Jesús tot d'una peça

Examen secret

per Joseph Font, examinador:

– una vidriera quadrada de deu pams de costat composta de quadrats prolongats, quadrats perfectes i grans d'ordi, i un oval amb un gra d'ordi prolongat al centre, i al d'aquest un quadrat també prolongat

per Anton Salvat, examinador:

– una vidriera quadrada de nou pams de costat composta d'octògons, creus de Trinitaris descalços, i sisavats prolongats en figura de gra d'ordi, i un sisavat perfecte compost amb sis triangles aguts

per Mariano Sentias, cònsol del gremi:

– un fanal sisavat amb metxer, creuera i valona

per Pau Raset, clavari:

– una línia corba amb una altra de recta anomenada mitges

per Esteve Norta, credencer:

– una línia espiral

Assistents:

Mariano Sentias, cònsol

Esteve Norta, credencer

Joseph Ravella, padrí

Anton Salvat, examinador

Carlos Batlle

Felip Molist

Joseph Fexas

Pau Raset, clavari

Eloi Arrufó

Joseph Font, examinador

Joan Pau Bofill

Mariano Sentias, menor

Andreu Planas

Miquel Giralt

Barcelona, 7 de novembre de 1784

Mestratge: **Felip Roure**.

(AHPB, Guillem Òdena, *Manual*, 1784, f. 360-361)

Examen públic

per Joseph Font, examinador:

– una vidriera amb mostra d'octògons compostos i grans d'ordi, un quadrat de color groc al centre i Creus del Capítol

– una altra vidriera amb Creus de Santa Eulàlia i d'Orfes, escaires i grans d'ordi, una estrella al centre, i al d'aquesta un cor de color vermell

per Anton Salvat, examinador:

– una vidriera entrellaçada amb vidres de colors, i al centre una estrella de vidre blanc tota d'una peça

– un fanal d'urna guarnit de plom amb corona i fullatges

– un guardavidriera o filat de filferro

– ha presentat un vidre de cristall per a porta de cotxe

– ha presentat un vidre bohemí per a un oval

– ha presentat una lluna de mirall

– un vidre de lastre

– ha presentat un vidre tallat o creu de Caravaca

– ha presentat un cor foradat al centre

– ha presentat una estrella amb un cor foradat al seu centre

Examen secret

per Joseph Font, examinador:

– una vidriera quadrada amb Creus d'Orfes

– una altra vidriera de vuit pams d'ample i deu d'alta composta de grans d'ordi figurant tota una estrella

per Anton Salvat, examinador:

– una vidriera quadrada composta de Creus del Capítol amb grans d'ordi i quadrats i un cercle amb un triangle al centre

per Mariano Sentias, cònsol:

– un oval de tres pams d'ample i nou d'alt amb un octògon que forma una estrella al centre, i amb triangles perfectes a la resta

per Pau Raset, clavari:

– un punt rodó amb dos triangles perfectes al centre

per Esteve Norta, credencer:

– un octògon

– ha tallat amb diamant un vidre per a frontal de cotxe

Assistents:

Mariano Sentias, cònsol (viu a la plaça del Rei)
Pau Raset, clavari Esteve Norta, credencer
Eloi Arrufó Joseph Ravella
Joseph Font, examinador Anton Salvat, examinador
Joan Pau Bofill, padrí Carlos Batlle
Mariano Sentias, menor Felip Molist
Andreu Planas Joseph Fexas
Felip Roure Ramon Joseph Ravella, testimoni
Joan Pau Bofill, menor, testimoni

11

Barcelona, 13 de març de 1785

Mestratge: **Jaume Arrufó i Espiell, fill de Josep Arrufó i nebot d'Eloi Arrufó.**

(AHPB, Guillem Òdena, *Manual*, 1785, f. 37-39)

Examen públic

per Joseph Font, examinador:

- una vidriera entrelaçada amb vidres de diferents colors
- una altra vidriera amb les armes de Barcelona, amb vidres dels seus corresponents colors, amb corona i altres ornaments

per Anton Salvat, examinador:

- una vidriera amb creu d'Orfes i una estrella de vidres de color al centre
- un fanal d'urna, amb corona i guarnició de llauna
- un filat de filferro per a guardar vidrieres
- ha presentat una lluna per a mirall de núm. deu, d'una peça
- ha presentat un vidre lastre d'una peça
- ha presentat un cristall per a porta de cotxe d'una peça
- ha presentat un vidre per a escaparata, d'una peça
- ha presentat un nom de Jesús d'una peça
- ha presentat una estrella de vuit puntes amb un forat al centre en forma de cor, d'una peça
- ha presentat una Creu de Malta d'una peça

Examen secret

per Josep Font, examinador:

- una vidriera d'octògons formant en lo centro de cada un d'ells una estrella i un triangle format sobre dues línies corbes

per Anton Salvat, examinador:

– un fanal de paret de composició de catorze vidres fins amb els seus ornaments

- un filat de ferro per a resguard d'una vidriera
- un vidre d'una peça amb un nom de Jesús tallat
- un vidre mig cristall per a una escaparata
- una lluna de mirall

Examen secret

per Joseph Font, examinador:

– una vidriera quadrada delineada d'octògons, creus i sisavats prolongats i quadrats, i un triangle

per Joseph Ravella, cònsol del gremi:

- dos triangles oposats amb una obertura de compàs, delineats

per Eloi Arrufó, clavari:

- una línia enroscada

per Pau Raset, credencer:

- dues línies corbes creuades
- ha tallat amb el diamant un vidre cristall per a una porta de cotxe
- ha tallat amb el diamant un vidre bohemí per a un quadre

Assistents:

Joseph Ravella, cònsol (viu a la plaça de l'Àngel)

Eloi Arrufó, clavari

Pau Raset, credencer

Joseph Font, examinador

Anton Salvat, examinador

Mariano Sentias major

Joan Pau Bofill, padrí

Carlos Batlle

Esteve Norta

Mariano Sentias menor

Felip Molist i Calafat

Andreu Planas

Jaume Fexas

Jaume Arrufó i Espiell

Jaume Pey

13

Barcelona, 27 de febrer de 1791

Mestratge: **Pere Màrtir Font, fill de Josep Font.**

(AHPB, Guillem Òdena, *Manual, 1791*, f. 295-297)

Examen públic

per Anton Salvat, examinador:

- una vidriera quadrada entrelaçada amb vidres de colors no pintats ni recuits

per ell, amb un gra d'ordi foradat al centre i un altre gra d'ordi de vidre blau dins d'ell

- un fanal de vidre per a la paret guarnit de planxa de llautó
- un filat de filferro per a resguard d'una vidriera

per Joseph Fexas, examinador:

- una vidriera quadrada amb Creus d'Orfes i quadrats i amb vidres de colors als extrems
- una altra vidriera quadrada entrellaçada amb quadrats i grans d'ordi formant un octògon al centre

Examen secret

per Anton Salvat, examinador:

- una vidriera amb octògons sisavats, i altres que formen una creu i un oval

per Joseph Fexas, examinador:

- una lluneta triangular amb un quadrat al centre i sisavats que formen una mostra
- una línia corba

per Joseph Font, cònsol del gremi:

- un escaire

per Joseph Monturiol, clavari:

- un cercle amb un triangle al centre

per Andreu Planas, credencer:

- un cercle amb un quadrat equilàter al centre
- ha presentat un vidre bohemi quadrat amb un cor al centre
- ha presentat un altre vidre amb la figura d'un cor i un forat circular
- ha presentat dos rodons
- ha presentat una lluna de mirall
- ha presentat un vidre cristall per a porta de cotxe, oval per la part superior
- ha tallat amb el diamant un vidre bohemi quadrat per a escaparata

Assistents:

Joseph Font, cònsol (viu al carrer Tapineria), pare

Josep Monturiol, clavari

Andreu Planas, credencer

Joseph Ravella

Jaume Eloi Arrufó

Anton Salvat

Pau Raset

Mariano Sentias, major de dies

Carlos Batlle

Joan Pau Bofill, padrí

Mariano Sentias, menor

Esteve Norta

Joseph Fexas

Felip Molist

Jaume Arrufó i Espiell.

Felip Roura

Pere Màrtir Font

Jaume Pey